

**ROCZNIK
TOMASZOWSKI**

13

Wydano dzięki pomocy finansowej:

Miasta Tomaszów Lubelski, Województwa Lubelskiego
Powiatu Tomaszowskiego
Stowarzyszenia Samorządów Powiatu Tomaszowskiego
Biura Turystycznego Quand
Miasta i Gminy Narol, Gminy Bełżec

Tomaszowskie Towarzystwo Regionalne

ROCZNIK TOMASZOWSKI

13

PL ISSN 0209-0414

Tomaszów Lubelski 2024

WYDAWCA

Tomaszowskie Towarzystwo Regionalne im. dr. Janusza Petera w Tomaszowie Lubelskim

RADA NAUKOWA

Henryk Gmiterek, Andrzej Janeczek, Andrzej Kędziora, Franciszek Leśniak,
Hubert Łaskiewicz, Jacek Zygmunt Sawicki, Marian Surdacki, Jan Tęgowski,
Andrzej Urbański, Edward Walewander, Andrzej Wrzyszc

REDAKCJA

Dariusz Szewczuk (redaktor naczelny)
Jarosław Joniec (zastępca redaktora naczelnego / sekretarz redakcji)
Mariusz Koper (redaktor językowy)
Marek Bielecki (redaktor tematyczny)
Eugeniusz Hanejko (redaktor tematyczny)

RECENZENCI TOMU

dr Maria Borciuch (PANS w Chełmie)
dr hab. Mariusz Koper (KUL)
dr hab. Jacek Kulbaka, prof. APS
dr hab. Krzysztof Latawiec, prof. UMCS
dr hab. Marek Sioma, prof. UMCS
dr Paweł Swoboda (Instytut Języka Polskiego PAN)
dr Andrzej Szabaciuk (KUL)
dr hab. Mirosław Szumiło, prof. UMCS
dr hab. Krzysztof Ślusarek (UJ)
ks. prof. dr hab. Edward Walewander (KUL)

TŁUMACZENIE STRESZCZEŃ NA JĘZYK ANGIELSKI

Waldemar Fugas

REDAKCJA I KOREKTA

Teresa Dunin

PROJEKT OKŁADKI

Mikołaj Malarczyk

FOTOGRAFIA NA OKŁADCE

Widok z Antoniówki letnim porankiem, Roztocze Środkowe. Fot. Karol Jańczuk

© Copyright by Tomaszowskie Towarzystwo Regionalne
im. dr. Janusza Petera w Tomaszowie Lubelskim, 2024

Nakład 400 egzemplarzy

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja papierowa

Czasopismo znajduje się w bazie Index Copernicus

ADRES REDAKCJI

ul. Zamojska 2, 22-600 Tomaszów Lubelski
<http://www.ttr-tomaszów.pl>, e-mail: tregionalne@gmail.com

SKŁAD I ŁAMANIE KOMPUTEROWE

Wydawnictwo „Morpol” s.c. M. Malarczyk, A. Wyka-Malarczyk
Zemborzyce Wojciechowskie 100A, 20-515 Lublin

DRUK I OPRAWA

Drukarnia „Akapit” sp. z o.o., ul. Zorza 6, 20-381 Lublin

SPIS TREŚCI

ARTYKUŁY

<i>Henryk Gmiterek</i> – Dominium narolskie w porozbiorowych strukturach administracyjnych (do 1809 r.)	7
Abstract: 'Dominium' proprietary rights in Narol in post-partitioned administrative structures (until 1809)	24
<i>Ks. Krzysztof Grzesiak</i> – Parafia unicka w Tomaszowie w latach 1830–1875.	25
Abstract: The uniate parish in Tomaszów between 1830–1875.	53
<i>Grzegorz Figiel</i> – Tomaszowskie drogi do niepodległości (1918–1921).	55
Abstract: Tomaszów's routes towards Independence (1918–1921).	76
<i>Ryszard Szczygieł</i> – Dzieje miasta Tomaszowa w badaniach Kazimierza Romana Sochaniewicza.	77
Abstract: The history of the city of Tomaszów based on research by Kazimierz Roman Sochaniewicz	94
<i>Olga Kich-Mastej</i> – Fenomen bibliotek czytelnicy Towarzystwa „Prosvita” oraz ich wpływ na świadomość narodową i poziom kultury tzw. polskich Ukraińców. Przykład Wierzbicy	95
Abstract: Phenomenon of libraries run by group study Society 'Prosvita' and their impact on national awareness and cultural recognition of so-called polish Ukrainians based on the example of Wierzbica	124
<i>Joanna Dziura</i> – Siostry Służebniczki NMP w tomaszowskim szpitalu w latach 1927–1947	125
Abstract: Sisters Servants of the Holy and Immaculate Virgin Mary (ABMV) serving in hospital in Tomaszów between the years 1927–1947	147
<i>Wojciech Hanus</i> – Gen. bryg. Włodzimierz Muś (1918–1993). Modelowy przykład kariery wojskowej w pierwszym okresie Polski Ludowej.	149
Abstract: Brigadier General Włodzimierz Muś (1918–1993). Model military career path during early years of the Polish People's Republic	164
<i>Ryszard Suduł</i> – Granica Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy w obliczu wojny w Ukrainie. Analiza porównawcza skali ruchu granicznego i uwarunkowań przekraczania granicy	165
Abstract: Polish-Ukrainian border-line in the face of the war in Ukraine. A comparative analysis of the scale of border traffic and entry regulations and requirement	185

<i>Halina Pelcowa</i> – Rośliny dziko rosnące w przestrzeni wiejskiej Roztocza Środkowego – aspekt językowo-kulturowy	187
Abstract: Plants growing wild in rural surroundings in Tomaszów Roztocze – language and cultural aspect	206
MISCELLANEA	
<i>Maciej Wawrzczak</i> – Przypadkowe znalezisko siekiery krzemiennej z powiatu Tomaszów Lubelski	207
Ks. <i>Edward Walewander</i> – Świątynia – miejsce uświęcenia	213
<i>Wojciech Dziedzic</i> – Etnograficzna kolekcja państwa Turów	217
SYLWETKI	
<i>Agnieszka Szykuła</i> – Opis kolekcji fajek lekarza Józefa Ringa z Tomaszowa w inwentarzu notarialnym z 1816 r.	229
Ks. <i>Edward Walewander</i> – Jego Eksceleńca biskup doktor Ryszard Karpiński (1935–2024), duszpasterz Polonii, przewodnik i przyjaciel – in memoriam	235
<i>Miroslaw Tereszczuk</i> – Izydor Wiśniewski – człowiek wielu pasji	241
RECENZJE	
Ks. <i>Edward Walewander</i> , <i>Bez imprimatur, czyli poza zasięgiem władzy duchownej</i> , Wydawnictwo Polihymnia, Lublin 2024, ss. 73 – ks. <i>Stanisław Kowalczyk</i>	245
Zbigniewa Belza zapiski o upływającym czasie: Zbigniew Belz, <i>O upływającym czasie. Zapiski z Majdanu Małego</i> , Wydawnictwo Textorium, Zamość 2023, ss. 73 – ks. <i>Edward Walewander</i>	248
Adam Wiesław Kulik, <i>Nostalgia Wschodu. Śladami unitów</i> , Wydawnictwo Novae Res, Gdynia 2023, ss. 556 – <i>Mariusz Koper</i>	252
Listy jako materiał biograficzny: ks. Stanisław Marchewka, <i>Listy do norbertanek w Ibramowicach 1944–1960</i> , oprac. Maria Dębowska, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, Kraków 2023, ss. 263, indeks osób i miejscowości, aneks – ks. <i>Edward Walewander</i>	257
KRONIKA	
Wydarzenia w Tomaszowie Lubelskim w 2023 r. – <i>Janusz Brodowski</i>	261